

Received / Makale Geliş Tarihi 07.10.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 30.11.2023
Volume / Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(101), 3206-3218

Research Article / Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10256916

Dr. Öğretim Üyesi Şerife Dalbudak
<https://orcid.org/0000-0002-1223-4467>
Çankaya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Ankara / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/056wqre19>

Hitap Biçimlerinin İngilizceden Türkçeye Çevirisinde Dublaj ve Altyazı Çevirmeninin Seçenekleri Üzerine Bir İnceleme

An Analysis of the Choices for Subtitlers and Dubbers in the Translation of Address Forms from English into Turkish

ÖZET

Hitap biçimleri ve hitap adları toplumların, toplumsal ve kültürel normların düzenlenmesinde önemli bir rol oynar. Görsel-işitsel çeviride dublaj ve altyazı çevirisi yapan çevirmen, İngilizceden Türkçeye ikinci şahıs “you” adını çevirirken erek dildeki sen (T) ve siz (V) adlarından birini seçmek durumundadır. Kaynak dildeki kurgusal sözcelemede kültürel, toplumsal ve dilbilimsel gerçeklere dayalı bir takım belirleyiciler yoluyla sağlanan doğallığın, inandırıcılığın ve gerçekliğin erek dilde de yakalanabilmesi çevirmen seçimlerine dayalıdır. Bu çalışmada, dublaj ve altyazı çevirisinde çevirmenin toplumsal, kültürel ve dilbilimsel normlara dayalı olarak yaptığı seçimler üzerinde durulacaktır. Görsel-işitsel çeviri bağlamındaki kuramlar çerçevesinde dijital platform Netflix için Left Bank Pictures ve Sony Pictures Television tarafından üretilen tarihi bir drama dizisi olan “The Crown” dizisinin altyazı ve dublaj sürümlerinde karakterlerin birbirlerine hitap biçimleri ve kullandıkları hitap adları karşılaştırmalı ve betimleyici bir yöntemle irdelenecektir. Bu bağlamda, çalışmanın giriş bölümünde, hem İngilizce hem de Türkçede kullanılan hitap biçimleri, ikinci şahıs adları ve bunların çevirisinde çevirmenin seçimleri tartışılacaktır. İnceleme bölümünde ise tarihi bir drama olan “The Crown” dizisi ve bu dizinin dublaj ve altyazı sürümlerinde hitap adlarının ve biçimlerinin Türkçeye nasıl çevrildiğini belirlemek için diziden gelişigüzel seçilen bölümlerde yapılan tarama sonucu ulaşılan veri bütüncesi tanıtılacaktır. Veri bütüncesi, kraliyet ailesi bireylerinin resmi ve gayri resmi ortamlarda birbirlerine nasıl hitap ettiklerini, sosyal ortamlarda asil olanlara ve/ya olmayanlara nasıl hitap ettiklerini ve devlet protokolünde üst düzey yöneticilerle kurdukları iletişimde kullandıkları hitap biçimlerini kapsamaktadır. Sonuç bölümünde ise, bu konunun çeviri araştırmalarında ve görsel-işitsel çeviri sınıflarında neden üzerinde durulması gereken bir konu olduğu tartışılacak ve irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Hitap biçimleri, Hitap adları, Çevirmen seçimi, The Crown, Dublaj, Altyazı.

ABSTRACT

Address terms and address pronouns (T and V forms) play a significant role in the organisation of societies, and social and cultural norms. The AVT translator while translating the pronoun “you” from English into Turkish has to make a choice between the two alternatives “sen (T)” and “siz (V)” which are available in the target language. Naturalness, plausibility and spontaneity maintained through markers based on cultural, and sociolinguistic facts in the fictional verbatim of the source text need to be achieved in the target language by means of translator choices. In this study, the choices of the translator in the subtitle and dubbing translations based on possible sociolinguistic explanations are dealt with through examples taken from the historical drama, “The Crown”. In light of contemporary audio-visual theories a comparative and descriptive analysis is carried out taking into consideration how the characters address each other throughout the dubbed and subtitled versions of the series, “The Crown”, the Netflix serial, a historical drama produced by Left Bank Pictures and Sony Pictures. The initial part of the study deals with the address terms and second person address pronouns used in English and Turkish and their translation choices. In the analysis part, the historical drama, “The Crown” and the corpus of data collected and collated from randomly chosen seasons and parts focusing on how address terms and pronouns are translated in the dubbing and subtitling versions are introduced. The corpus of data entails how royal family members address each other in private and public settings, how they address royals and/or unroyals in social settings and which address terms royal family members use in official protocols. In the conclusion part, the importance of such analysis is discussed, with special emphasis on how this type of research serves as an example in the training of audiovisual translators and as material to be used during training in the AVT classroom.

Keywords: Address terms, Address pronouns, Translator choices, The Crown, Dubbing, Subtitling.

1. GİRİŞ

Görsel-işitsel ürünler teknolojik gelişmeler ve internetin yaygınlaşmasıyla artık tüm dünyada erişilebilir hale gelmiştir. Ürünlerin erişilebilirliğini, doğallığını, dolayısıyla anlaşılabilirliğini etkileyen toplumsal, kültürel ve dilbilimsel farklılıklar dublaj ve altyazı gibi görsel-işitsel çeviri türleri sayesinde aşılmaktadır. Görsel-işitsel çeviride hedef dilde önceden tasarlayıp ve planlayıp kurgusal bir sözceleme yaratmak oldukça zorlayıcı bir durumdur. Görsel-İşitsel ürünlerde kurgusal bir iletinin temel işlevi gerçekliği, doğallığı, inandırıcılığı yakalayabilmektir. Kaynak dildeki kurgusal iletelerde toplumsal, kültürel ve dilbilimsel gerçeklere dayalı bir takım belirleyiciler vasıtasıyla sağlanan doğallığın, inandırıcılığın, gerçekliğin erek dilde de yakalanabilmesi çevirmen seçimlerine bağlıdır ve çevirmenin kurgusal iletiyi önceden planlayarak sözcelendirmesi sırasında toplumsal, kültürel ve dilbilimsel normları dikkate alması çok önemlidir (Okyayuz, 2016).

Görsel-işitsel ürünlerde kurgusal bir iletinin temel işlevi gerçekliği betimlemektir. Bu konuya tam ışık tutabilmek için kurgusal iletinin tüm doğasının derinlemesine düşünülmesi ve irdelenmesi gerekir. Görsel-işitsel ürüne bu bağlamda yaklaştığımızda kurgusal iletinin yeniden oluşturulurken yazılı bir metin gibi değil de konuşulmak üzere yazılmış, sözcelendirilmiş bir metin gibi tanımlanması önem taşır (Gregory ve Carroll, 1978:42). Görsel-işitsel ürünü izleyen hedef kitlenin bu kurgusal sözceleme gerçek hayattan alınmış ileti gibi duyması ve algılaması beklenir. Söylemin özellikle ‘öyleymiş gibi algılama’ bağlamı bu iletileri ‘kişileştirilmiş, kişiye özgü ileteler’ kılar. Bu kurgusal ileteler kulağa her ne kadar kendiliğinden ortaya çıkmış, içten ve doğal gibi gelse de aslında önceden tasarlanmış, planlanmış ve yapılandırılmış sözcelemelerdir (Chaume, 2004).

Doğallığı sağlama bağlamında sözcelendirmenin önceden planlanarak yapılandırılmasındaki göstergelerden en önemlisi resmi ve gayri resmi dilin kaynak ve erek dilde irdelenmesi olacaktır. Hitap biçimleri ve hitap adları toplumları, toplumsal ve kültürel normları düzenlemede önemli bir rol oynar. Görsel-işitsel çeviride dublaj ve altyazı çevirisi yapan çevirmen, İngilizceden Türkçeye ikinci tekil şahıs olan “you” adını çevirirken erek dildeki sen (T) ve siz (V) adlarından birini seçmek ve bu seçiminde sistematik bir yol izlemek durumundadır (Dinçkan, 2019). Ne dediğimiz en az nasıl dediğimiz kadar önemlidir. İçerik ve biçim birbirini tamamlayan ayrılmaz iki parçadır. Bu ilişki iletişimde önem arzeden “tu” (T) ve “vous” (V) adları bağlamında seçenek sunan zamirler örneğinden yola çıkarak irdelenebilir. Her iki durumda da konuşmacının kendisi ve iletişim kurduğu kişi arasında var olduğuna inandığı sosyal ilişkiyi temel alarak bir takım dilbilimsel seçimler yaptığı söylenebilir. Verilmek istenen mesaj göz önünde bulundurulduğunda bir seçimde bulunmamak çoğu durumda neredeyse imkânsız gibidir. Öte yandan diller arasında bu açıdan epeyce farklılıklar vardır (Wardhaugh,1990:251). Fasold’a göre (1990:1-2), konuşmacı kullandığı hitap biçimleri yoluyla konuştuğu kişilerin de hangi hitap biçiminde konuşacaklarına işaret etmiş olmaktadır. Çoğu dilde iki hitap şekli vardır: kişinin adının ve/ya adlarının kullanılması ve ikinci şahıs adları. Hitap biçimleri doğrudan sosyal ilişki ile ilişkilendirilen anlambilimsel sistemin bir parçası olarak tanımlanabilirler. Bu açıdan öne çıkanlar (T) ve (V) biçimli ardıllardır.

Çoğu Avrupa dilinde, standart, günümüz İngilizcesi hariç, geleneksel olarak kibar kabul edilen resmi ve gayri resmi adlar arasında fark vardır: Fransızca, “vous” ve “tu”; Almanca “Sie” ve “du”; İtalyanca “lei” ve “tu”; Rusça “vy/” ve “th”; İspanyolca “usted” ve “tu” (Warren, 2006). Fransızca’daki hitaplardan yola çıkarak resmi adıl, (V) gayri resmi adıl ise (T) olarak anılmaktadır. İngilizcede eskiden böyle bir adıl farkı olduğunun da altını çizmek gerekir. Upton ve Widdowson (2006) eski İngilizcede “thou” tekil ve “ye” çoğul özne adları arasında bir fark olduğunu ve de tekil nesne adılı olarak “thee” çoğul nesne adılı olarak “you” kullanıldığını vurgulamışlardır. İngilizceye Fransızcadan giren (T) ve (V) farkı zaman içinde ortadan kalkmıştır. İkinci şahıs adları araştırmacıların araştırmalarına konu olmuştur. Hitap biçimleri, hitap adları ve toplumsal ilişkiler üzerine yapılmış en etkileyici araştırmalardan birisi Brown ve Gilman’ın (1960) yaptığı çalışmadır. Mülakat, anket gibi çeşitli yöntemler kullanarak Fransızca, Almanca, İtalyanca ve İspanyolca’daki ikinci şahıs adları üzerine çalışma yapmışlardır (Fasold, 1990:3). Brown ve Gilman (T) ve (V) adları üzerine yaptıkları çalışmayı toplumdilbilimsel “güç ve eşitlik” kavramları üzerinden yürütmüşlerdir. “Güç” kavramı iki kişi arasında bir ilişki olması gerekliliğine dayanmakta ve bu iki kişinin güçlerinin en azından aynı alanda eşit olmayacağı anlamını taşımaktadır. Güç, fiziksel güç, varlık, yaş, cinsiyet temelleri birbirinden farklı kavramlardır. Öte yandan, “Eşitlik” kavramı ise ilişkiye konan adı tanımlar ve eşitler arasında farklılık gösteren hitap biçimlerini belirler (Brown ve Gilman, 1960:255).

Türkçede ikinci şahıs adları iki farklı seçenek olarak karşımıza çıkar. Türkçede konuşmacının karşısındakine hitap ederken ilişkide birbirine yabancı ya da resmi olmanın altını çizen ve daha kibar bir adıl olan “siz” ve birbirine bildik olmayı irdelleyen gayriresmi bir adıl olan “sen” kullanılması beklenir.

König (1990) ikinci şahıs adları üzerinde yaptığı çalışmada, (T) ve (V) kullanımının çok boyutlu bir seçenek sunduğunu, (T) ve (V) arasındaki seçimin bağlama dayalı olmadığını, gayresmi veya bilindik ortamlarda yaşın çok etken olduğunu, resmi veya yabancı ortamlarda ise sosyal statünün önem kazandığını, konuşmayı yapanlar arasında sosyal sınıf, sosyal statü ve/ya yaş farkı olması ve bunların her iki tarafca kabul edilmesi durumunda ikinci şahıs adlı kullanımının karşılıklı olmayabileceğini vurgulamıştır. Cinsiyet ikinci şahıs ardılının kullanımında bir ayırıcı değildir. Diğer taraftan, bağlama göre yakınlık, resmiyet, mesafe, saygı ve eşitlik son derece karmaşık bir hal alabilir. Mesafe, resmiyet ve saygı içiçe geçmiş kavramlardır. Yakınlık, bildiklik ve eşitlik genellikle karşılıklı olarak (T) yani “sen”, resmiyet ve yabancılık ise (V) yani “siz” kullanımıyla neticelenir.

Bayraktaroğlu ve Sifianous (2001:226-227) hitap biçimlerinin ve ardıllarını kullanımı üzerine yaptıkları çalışmada Türkçenin hitap kullanımı ve saygı ifade eden kelimeler açısından oldukça zengin bir dil olduğunu vurgulamışlardır. Hanım /Bey, Hanımefendi /Beyefendi (Lady/Ms, Sir/Mr.), Bay/Bayan (Ms, Mr), ayrıca, doktor bey, doktor hanım, postacı, sütçü gibi meslek adlarından yola çıkarak kullanılan hitaplar ve akrabalık bağına atıfta bulunarak kullanılan abla (big sister), dede (grandfather) ve de şekerim (my sweet), bir tanem (my one and only), canımın içi (inside of my soul) gibi sevgi sözcükleri hitap biçimi olarak tercih edilebilmektedir. Türkçede hitap biçimlerinin kullanımı aslında batı dillerindeki kullanıma benzerdir. Ama bunun yanısıra “ağabey, abla, teyze, amca, dayı, yenge” türünden kelimeler sadece akrabalık ilişkilerinde değil adı, yaşı, işi, ya da sosyal statüsü bilinmeyen kişilere hitap ederken de kullanılmaktadır. İkinci şahıs ardıllarının seçiminde etkili olan nedenler burada da etkisini göstermektedir (Eğit, 1992). Karşılıklı konuşmada hitap seçimi üzerine bir çalışma yürüten Özcan (2016:983-1000) ise konuşmanın gerçekleştiği ortamın, konuşmacıların sosyal statüsünün ve aralarındaki ilişkinin derecesinin uygun hitap biçimlerini seçmek açısından önemli olduğu sonucuna varmıştır. Konuşmacının seçtiği hitap biçimi konuşmacılar arasındaki ilişkinin niteliğine dikkat çekerken konuşmacının altyapısını da irdelemektedir.

2. HİTAP BİÇİMLERİ VE HİTAP ADILLARININ ÇEVİRİSİ

Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere ikinci şahıs adlarının Türkçeye çevrilmesinin zor olduğu açıkça ortadadır. Ana dili Türkçe olanlar günlük hayatın akışı içerisinde ikinci şahıs adlarını ne yazılı ne de konuşma dilinde kullanırken tereddüt yaşamazlar. Esas sorun çevirmenin içinde bulunduğu gibi farklı bir kültür, farklı bir toplum ve farklı bir bağlam söz konusu olduğunda yapılması gerekenin ne olduğudur. Kaynak dilde ikinci şahıs olan “you” adının ve diğer hitap biçimlerinin hedef dile (T) ve (V) biçiminde çevirilmesi zorlu bir karar verme süreci gerektirmektedir. Çevirmen sadece bir hitap biçimini çevirmekle kalmayıp görsel işitsel üründeki sosyal ilişkiyi yorumlayıp kurgulamakla da sorumludur. Bu yorumlama aşamasında çevirmen hem kaynak dilin hem de erek dilin sosyal, kültürel ve dilbilimsel normlarını dikkate almak durumundadır. Bu durumda kaçınılmaz olarak, çevirinin sosyal, kültürel ve dilbilimsel şifreler arasındaki farklılığı aşmış olması beklenir.

(T) ve (V) hitap biçimlerinin Portekizce’ye çevirisi üzerine çalışmalar yapan Assis-Rosa (2000), özellikle hitap biçimlerinin çevirisi üzerine geliştirilmiş bir model olmadığını Brown ve Gilman tarafından önerilen model yoluyla ipuçları geliştirilebileceğini vurgular. Yakınlık, bildiklik, eşitlik ve öte yandan yabancılık, kibarlık sözcülemesi karşılıklı olsun veya olmasın (Brown ve Gilman,1960), ilişkilerdeki “Güç ve Eşitlik” dengesi gibi kavramları kestirebilmek açısından bir anahtardır. Eğer iki karakter, örneğin, (T) biçimi kullanarak birbirine hitap ediyorsa, güç dengesinin eşit olduğu veya bu karakterlerin sosyal ve kültürel açıdan eşit oldukları söylenebilir. Diğer taraftan, (T) ve (V) adlarının karşılıklı kullanılmama durumunda bir tarafın diğerinden daha güçlü olması söz konusu olmaktadır. Bu nedenden ötürü, hitap adlarının karşılıklı kullanılıp kullanılmadığı bu çalışmada dikkate alınacak hususlardan biridir.

Friedrich (1972:274) ise yaptığı çalışmada ikinci şahıs adlarının akrabalık, özel isim, rütbe, meslek adı, yaş ve benzeri gruplandırılmalarla bağlantılı olarak kullanıldığını altını çizmektedir. “Güç ve Eşitlik” dengesi ya da ilişkisi İngilizcede şahıs adlı ile olmasa da farklı hitap biçimlerinin kullanılması ile verilmektedir. Bu hitapların kullanımı çevirmeni inceleme sırasında yönlendirecek kılavuzlardan birisi olacaktır. Ervin-Tripp (1979) hitabın toplumdilbilimsel kuralları üzerine yaptığı çalışmada İngilizlerin birbirlerine “Ünvan+Soyad” (title+last name), “Bay+Soyad” (Mister+LN), “Bayan+Soyad” (Mrs/Miss+LN), “akrabalık ilişkisi+İlk isim” (kin title+N) biçimlerinde hitap ettikleri sonucuna varmıştır. İkinci şahıs adlı ve onun tüm çekilmiş halleri, ilk ad, soyad, bay, bayan gibi hitaplarla kullanılan özel isimler, ünvanlar, meslek adları ve bunların türevleri, ilaveten takma isimler ve sevgi ifade eden sözcükler çevirmenin seçimleri sırasında dikkate alınması gerektiren hitap biçimlerini içermektedir.

Görsel işitsel ürün çevirmeni görsel işitsel ürünün dilini temel alarak sosyal ve kültürel normları yansıtmının yollarına odaklanmak durumundadır. En önemlisi, görsel-işitsel ürünün hem dublaj hem de altyazı çevirilerini yaparken bunları yansıtmının inceliklerinin farkında olmalıdır. Bir yandan erek dilde doğallığı ve gerçekliği yakalamak, öte yandan kaynak dilin gerçeklerini korumak durumunda olduğundan çeviri seçeneklerinde toplumdilimsel normları incelikle yansıtmak zorunda kalacaktır. Bu çalışmada görsel-işitsel bir ürün olan “The Crown” dizisinden gelişigüzel seçilmiş bölümler çevirmenin hitap biçimleri ve hitap adlarını çevirirken tercihlerini ne yönde kullandığına odaklanarak incelenecektir. İncelenen veri bütüncesi “The Crown” dizisinden gelişigüzel seçilmiş bölümlerin Türkçe altyazı ve dublaj sürümlerini içermektedir. Bu dizinin seçilmesinin nedeni, Netflix’in oldukça yaygın olarak izlenen dizilerinden biri olması ve resmi ve gayri resmi hitap kullanımının görsel işitsel üründe toplumdilbilimsel, kültürel ve anlamsal olarak bütüncül bir önem taşımasıdır.

3. İNCELEME

“The Crown” dizisinin orijinal sürümünde ve dublaj ve altyazı sürümlerinde karakterlerin birbirlerine nasıl hitap ettikleri üzerine karşılaştırmalı ve betimlemeli bir inceleme yürütülmüştür. Veri bütüncesi, kraliyet ailesi bireylerinin resmi ve gayri resmi ortamlarda birbirlerine nasıl hitap ettiklerini, sosyal ortamlarda asil olanlara ve/ya olmayanlara nasıl hitap ettiklerini ve devlet protokolünde üst düzey yöneticilerle kurdukları iletişimde kullandıkları hitap biçimlerini kapsamaktadır.

İnceleme sonunda asalet, sosyal sınıf, medeni durum ve ortam ya da bağlam dikkate alınarak bir sınıflandırma yapılmıştır. Çalışmada, görsel işitsel çeviride çevirmeni seçenekleri konusunda yönlendiren normların neler olduğunun belirlenmesi hedeflenmiştir. Kaynak dilde “You” adlı her kullanıldığında, çevirmenin iki seçenekten birini kullanırken kararını etkileyen nedenler aydınlığa kavuşturulmaya çalışılacaktır.

Dijital bir platform olan Netflix’de yayımlanan “The Crown” dizisi veri bütüncesi olarak incelenecektir. “The Crown”, Kraliçe II. Elizabeth’in saltanatı hakkında yayınlanan ve esas olarak Peter Morgan tarafından yazılan ve Netflix için Left Bank Pictures ve Sony Pictures Television tarafından üretilen tarihi bir drama dizisidir. Morgan bunu drama filmi “The Queen” (2006) ve özellikle tiyatro oyunu “The Audience” adlı eserlerden (2013) geliştirmiştir. İlk sezon, Elizabeth’in 1947’de Edinburgh Dükü Philip ile evliliğinden, kız kardeşi Prenses Margaret’in 1955’te Grup Kaptanı Peter Townsend ile nişanının dağılmasına kadar geçen dönemi kapsar. İkinci sezon, 1956’daki Süveyş Krizinden, 1963’te Başbakan Harold Macmillan’ın emekliliğine ve 1964’te Prens Edward’ın doğumuna kadar olan dönemi kapsar. Üçüncü sezon 1964’ten 1977’ye kadar uzanır, Harold Wilson’ın iki başbakanlık dönemini içerir ve Camilla Shand’ı tanıtır. Dördüncü sezon 1979’dan 1990’ların başlarına kadar uzanır ve Margaret Thatcher’ın başbakanlık süresini ve Prens Charles’ın Lady Diana Spencer ile evliliğini içerir. Diziyi kapatacak olan beşinci ve altıncı sezonlar, Kraliçe’nin 21. yüzyıla uzanan saltanatını kapsamaktadır.

Dizinin hem altyazı hem de dublaj sürümleri mevcuttur. Dizide birbirlerine hitapları incelenecek karakterler aşağıdaki gibidir:

- Kraliçe II. Elizabeth
- Prens Philip, Edinburgh Dükü
- Prenses Margaret, Snowdon Kontesi
- Kraliçe Mary
- Anthony Eden
- Ana Kraliçe Elizabeth
- Albay Peter Townsend
- 1. Burma Kontu Louis Mountbatten
- Kral VI. George
- Winston Churchill
- Prens Edward, Windsor Dükü
- Wallis, Windsor Düşesi
- Harold Macmillan
- Antony Armstrong-Jones, Snowdon Kontu
- Harold Wilson
- Prenses Anne
- Battenberg Prensesi, Alice
- III. Charles
- Edward Heath

- Camilla Shand
- Andrew Parker Bowles
- Margaret Thatcher
- Diana, Galler Prensesi
- Denis Thatcher
- John Major
- Tony Blair

Gelişigüzel seçilmiş sezonlar ve bölümlerde ikinci şahıs adılının veya diğer hitap biçimlerinin kullanıldığı diyaloglar, iletiler, konuşmalar örneklenmiş, alıntılanmış ve çalışılmıştır. Yapılan betimlemeli inceleme ile normlar belirlenerek gerekli sonuca varılmıştır. Bu çalışmada, yapılan incelemede öne çıkan önemli kesitler verilmeye çalışılacaktır:

Veri bütüncesi, kraliyet ailesi bireylerinin resmi ve gayri resmi ortamlarda birbirlerine nasıl hitap ettiklerini, sosyal ortamlarda tasıl olanlara ve/ya olmayanlara nasıl hitap ettiklerini ve devlet protokolünde üst düzey yöneticilerle kurdukları iletişimde kullandıkları hitap biçimlerini kapsamaktadır. “You” adılının veya herhangi bir hitap biçiminin kullanıldığı durumlarda çevirmenin seçimlerini nasıl yaptığı, T/V (sen/siz) adıllarının seçiminde toplum, kültür ve dilbilimsel normların etkileri, T/V (sen/siz) adıllarının seçiminde kişiler arasındaki ilişkilerin etkileri, İngilizcede kullanılan hitap biçimleri ve bunların Türkçeye çevirileri ve T/V (sen/siz) adıllarının seçimi üzerindeki etkileri gibi unsurlar üzerinde durulacaktır.

3.1. Kraliyet Ailesi Bireylerinin Birbirlerine Hitapları

3.1.1. Kral VI. George ve Elizabeth

Dizi boyunca dikkat çeken unsur, kraliyet ailesi bireylerinin birbirlerine hitap ederlerken yakın, tabiri yerindeyse gayriresmi, samimi ve doğal bir üslup benimsemiş olduklarıdır. Birbirlerine nezaketlerini, saygılarını ve mesafelerini daha çok beden dili ile göstermekte (dizin üstünde hafifçe eğilerek ve başını selam verir gibi sallayarak) sözcüklerde ise samimiyeti tercih etmektedirler. Genel olarak, aile içinde birbirlerine hitap ederlerken, “Majesty, Your Royal Highness, Ma’am” (Majesteleri, Kral/Kraliçe Hazretleri, Efendim) gibi hitaplar kullanmak yerine, rahatlıkla ya adlarıyla ya adlarını kısaltarak ya da “you” hitap adılını kullanarak hitap etmektedirler. Örneğin, Kral George ve Kraliçe Mary kızlarına adlarını kısaltarak yani Elizabeth yerine “Lilibeth” ve Margaret yerine “Margot” şeklinde hitap etmektedirler. Elizabeth ise kraliçe olmasının öncesinde de sonrasında da babasına “papa”, annesine ise “mummy” yani Türkçesi ile “babacım” ve “anneciğim” şeklinde hitap etmektedir.

Aşağıda verilen örnekte de görüleceği üzere Kral George ve geleceğin kraliçesi Elizabeth arasında son derece samimi bir ilişki vardır. Hastalığı ilerleyen Kral VI. George, varisi olan kızı Elizabeth’i, her ne kadar onun bu konuda bilgisi olmasa da bir nevi tahta hazırlamak için makam odasına davet eder (Sezon 1 Bölüm 1):

Kral George	In case you’re wondering, I haven’t anything specific to say. Just wanted to spend time with you. If there’s anything you wanted to ask me, just fire away.
Elizabeth	Don’t you get sick of it all? ...When your health’s improved, we’ll return to Malta...

Bu konuşmanın hem altyazı hem de dublaj sürümlerinde çevirmen Elizabeth ve babasının birbirlerine hitap ederken kullandıkları “you” adılını karşılıklı “sen” olarak çevirmeyi tercih etmiştir (Sezon 1 Bölüm 1):

Kral George	Merak ediyorsan eğer, söyleyecek özel bir şeyim yok. Sadece seninle zaman geçirmek istedim. Bana sormak istediğin bir şey varsa hiç çekinme sor.
Elizabeth	Hiç bıkmın hissettiğin olmuyor mu?... Sen sağlığını kavuşunca, Malta’ya döneceğiz...

Kral ve kızı arasında samimi bir ilişki olduğunu gözlemleyen hem altyazı hem de dublaj çevirmeni “you” adılını, bunu dikkate alarak, karşılıklı olarak “sen” olarak çevirmiştir. Her ne kadar erek kültür kraliyet geleneklerine uzak bir kültür olsa da diploması gelenekleri göz önünde bulundurulduğunda hitabın karşılıklı olması ve/ya olmaması bu noktada tamamen seçim meselesidir. Burada yaş ve konum dikkate alınarak bir çeviri tercihi yapılacak olursa, hitabın karşılıklı olmaması gerçekliğe ulaşmak açısından daha doğru bir tercih olabilir. Her ne kadar kral kızına hitap ederken “sen” şeklinde çevirmek uygun olsa da konumu gereği Elizabeth’in kral babasına “sen” diye hitap etmesi zorlayıcı görünmekte, resmiyet kurallarına uzak düşmektedir.

3.1.2. Kraliçe Elizabeth ve eşi Prens Philip

Kraliçe Elizabeth ve eşi Prens Philip birbirlerine karşılıklı olarak “you” adılını kullanarak hitap etmektedirler. Sadece birbirlerinin olmadığı ortamlarda yani gıyabında konuşurken kraliçe, eşi için “His

Royal Highness” (taç giyme öncesi Dük / sonrası Prens) hitabını kullanırken, Prince Philip ise Elizabeth için “Your Majesty” (Majesteleri) hitabını tercih etmektedir. Dizi boyunca, Kraliçe Elizabeth ve eşi Prens Philip arasındaki diyalogların sözcülemesinde dublaj ve altyazı çevirmenleri, karı-koca oldukları varsayımıyla, bağlamdan ve ortamdaki bağımsız olarak genelde gayriresmi bir dil kullanımı yoluna gitmişlerdir. Kraliçe ve eşinin birbirlerine hitaben kullandıkları “you” adılı, bazı çok resmi ortamlar haricinde (taç giyme töreni gibi) çoğunlukla karşılıklı olarak “sen” şeklinde çevrilmiştir.

Burada dikkat çeken husus, Prens Philip’in her ne kadar resmi olmayan ortamlarda da olsa, üçüncü şahısların varlığında dahi, kraliçeyle konuşurken “you” adılı kullandığı iletilerin hem dublaj hem de altyazı çevirilerinde “sen” adılına tercih edilmiş olmasıdır. Aşağıda ilk olarak yanlarında hizmetkâr varken taç giyme töreni konusunda bir münakaşa yaşayan kraliçe ve Prens Philip’in diyalogu örneklendirilecektir (Sezon 1 Bölüm 5):

Philip	There is no need to matronize me.
Elizabeth	I’m not matronizing you.
Philip	Yes, you are. Yor’re taking pity on me.

Bu diyalogun hem dublaj hem altyazı sürümlerinde, yanlarında üçüncü bir şahıs olmasına rağmen, çevirmenin “you” adılına “sen” olarak çevirmesi dikkate değerdir (Sezon 1 Bölüm 5):

Philip	Bana başkanlık taslama.
Elizabeth	Sana başkanlık taslamıyorum.
Philip	Tashyorsun, hatta bana acıyıp iş veriyorsun.

Kraliçe ve Prens her ne kadar karı-koca olsalar da konumları gereği bazı ortamlarda, özellikle yanlarında kraliyete mensup olmayan üçüncü şahısların bulunması durumunda birbirlerine “siz” şeklinde hitap etmek zorunda kalabilirler. Bunun gerekçesi erek kültürde bu gibi durumlarda şahısların samimiyetinin derecesine bakılmaksızın, konum ve ortam gereği çoğunlukla karşılıklı resmi bir dilin tercih edilmesidir. Evde ve özel ortamlarda her ne kadar eşit olsalar da resmi ortamlarda güç dengesi değişmekte, değişebilmektedir. Bu noktada seçim güçlü olanın lehine işler. Görece güçlü olmayan “siz” kullanırken, güçlü taraf bir seçimde bulunabilir. Bu durumda resmiyeti yakalayabilmek gerçekliği yakalayabilmenin bir bakıma esasını oluşturacaktır.

Öte yandan, kişiler aynı olsa da bağlam ve ortam değiştiğinde sözcüleme de değişebilir. Buna en güzel örnek, kraliçenin taç giyme töreni esnasında bağlılık yemini ederken Prens Philip’in Elizabeth’e hitaben kullandığı “you” adılı olacaktır (Sezon 1 Bölüm 5):

Philip	I, Philip, Duke of Edinburgh, do become your liege man of life and limb, and of earthly worship. And Faith and truth I will bear unto you. Tol ive and die, against all manner of folks. So help me God.
--------	--

Bu iletinin dublaj ve altyazı çevirilerinde farklı tercihlerin kullanılması ise önemli bir nokta olarak gösterilebilir (Sezon 1 Bölüm 5):

Philip	Altyazı Çevirisi:	Dublaj Çevirisi:
	Ben Philip, Edinburgh Dükü, Hayatım boyunca kulun ve hizmetkârın olacağım. Tüm insanların önünde ölene dek sana inanç ve güven vereceğim...	Ben Philip, Edinburgh Dükü, ruh ve bedenim tüm dualarımla sadık bir kulunuzum, ne olursa olsun size güveneceğim...

Bir olasılıkla karı koca oldukları gerçekliğine sığınan çevirmen ortam her ne kadar çok resmi olsa da tercihini yine “sen” kullanmaktan yana yapmıştır. Hâlbuki geleneklerin, kültürün ve toplumun normları dikkate alındığında Türk izleyicinin beklentisi burada “siz” adılına duymak yönündedir. Taç giyme töreni gibi resmi bir ortamda bırakın Kraliyet ailesinin, sıradan bir ailenin bireylerinin dahi birbirlerine “siz” şeklinde hitap etmeleri doğal olacaktır.

3.1.3. Prens Charles ve Leydi Diana

Geleceğin kraliyet ailesi bireyi Leydi Diana’nın Prens Charles’a hitabında “siz” adılından “sen” adılına geçiş sürecinin irdelenmesi yerinde olacaktır. Prens Charles ile Leydi Diana’nın ilk karşılaşması Charles’ın Diana’nın ablası Sarah ile buluşmak için evlerine gelmesi sırasında gerçekleşir. Kendisine ortalıkta dolaşmaması tembih edilen Diana okul tiyatrosu için ağaç kılığına girdiği kostümü ile gizlice odasına doğru gitmeye çalışırken Prense yakalanır (Sezon 4 Bölüm 1):

Diana	Sorry I’m not here! Your Royal Highness.
Charles	I haven’t seen a thing.
Diana	Thank you, sir.

Daha önceden hiç karşılaşmamış olduklarından bu diyalogun hem altyazı hem de dublaj sürümlerinde çevirmen tercihini “siz” adılından yana kullanmıştır (Sezon 4 Bölüm 1):

Diana	Afedersiniz, burada değilmışim gibi yapın. Prens hazretleri (önünde eğilir).
Charles	Ben bir şey görmedim.
Diana	Teşekkürler efendim.

Prens Charles ve Leydi Diana'nın bir sonraki karşılaşması at yarışlarında olur. Prens Anne'nin katıldığı yarışları izlemeye giden Prens Charles alandan tam kendi sürdüğü araba ile ayrılmak üzereyken Leydi Diana yolunu keser ve Lord Mountbatten'ın ölümü ile sarsılan prense taziyeye bildirmek üzere sohbete başlar (Sezon 4 Bölüm 1):

Diana	It must be devastating for you... Sarah told me how close you were to Lord Mountbatten, that he was like a father to you.
-------	---

Aralarındaki resmiyeti ve mesafeyi vurgulamak adına bu konuşmada da çevirmen tercihini yine “siz” adıldan yana koyar (Sezon 4 Bölüm 1):

Diana	Sizin için çok yıkıcı olmuştur / inanılmaz bir yıkım yaşamış olmalısınız. Sarah, Lord Mountbatten'la çok yakın olduğunuzu, babanız gibi olduğunu söyledi.
-------	---

Prens Charles ile ilişkisi ciddiye binen Leydi Diana, düğün öncesi “Leydilik” eğitimi almak üzere sarayda yaşamaya davet edilir. Saraydaki ilk gecesinde kendisine gayr-i resmi de olsa adab-ı muâşeret dersi verilmeye başlanır. Kraliyet ailesinin bireylerinin topluca olduğu salona girdiğinde ilk önce kimin önünde eğilmesi gerektiği adeta uygulamalı gösterilir ve ne tür hitaplar kullanması gerektiği dikte edilir. Önce “Your Royal Highness” diye söze girmesi gerektiği sonra “Sir” ile devam edeceği veya “Your Majesty” ile başlayıp “Ma’am” ile devam etmesi gerektiği anlatılır. İlk olarak, “Prens Hazretleri” sonra “Efendim”, önce “Majesteleri Kraliçe” sonra “Efendim” demesi gerektiği üstüne basa basa anlatılır.

Prens Charles'ın evlilik teklifinde bulunması ile gelişen süreç sonrasında nişanlanmalarının ardından Diana'nın konuşmalarının çevirisinde “siz” adılı çevirmen tercihi olarak “sen” adılı ile yer değiştirir. Nişanın hemen sonrasında gazetecilerin sorularını yanıtlamalarının ardından koridorda birlikte yürürlerken Charles hiçbir şey söylemeden yanından ayrılırken Diana şöyle seslenir (Sezon 4 Bölüm 1):

Diana	Where are you going?
-------	----------------------

Bu iletinin sözcelemesi hem altyazı hem de dublaj çevirilerinde “sen” adılı ile yapılır (Sezon 4 Bölüm 1):

Diana	Nereye gidiyorsun?
-------	--------------------

Artık nişalandıklarını ve aralarındaki ilişkinin resmiyetten gayriresmiyete geçmesi gerektiği düşüncesiyle çevirmen burada seçimini “sen” adıldan yana yapar. Gelenekler göz önünde bulundurulduğunda henüz samimiyet sağlanmamış olduğu ve samimiyet çemberini kırmamış, gayet soğuk ve mesafeli bir prense iletişim kurduğu göz önünde bulundurularak “siz” adılı ile devam edilmesi belki de doğallığın yakalanmasına daha fazla yardımcı olacaktır.

3.2. Kraliyet Ailesi Bireylerinin Sosyal Ortamlarda Kullandıkları Hitaplar

3.2.1. Prince Charles ve Galce Öğretmeni Edward Millward

Kraliyet ailesi, Galler Prensi Charles'ın Galler'e “Aberystwyth” adlı bir üniversiteye gidip Galce öğrenmesi kararını alır. Galler'in en iyi Galce öğrenen hocası Edward Millward bu üniversitede çalıştığından özellikle bu üniversite tercih edilmiştir. Prens gitmeden önce hocaya bu konuda bilgi verilir. Ne yazık ki, kendisi kraliyete karşı olduğunu, Galler prensliği gibi bir makamı tanımadığı ifade etse de ders vermek durumunda kalır. Prens Charles'a hocanın odasına kadar eşlik eden saray danışmanı Charles'ı hocaya takdim eder (Sezon 3 Bölüm 6):

Danışman	Your Royal Highness. Mr. Edward Millward
Charles	How do you do?
Millward	Charles, if you don't mind, I'd rather we set out on the same terms as all my students. I believe I'M also expected to bow my head but I hope this will suffice (shake hands).
Charles	I'm very grateful for all this. I hope you'll be able to put your feelings to one side. I gather you're a Welsh nationalist... You don't approve of me.
Millward	I've nothing against you personally.
Charles	But you wish my role didn't exist, my family's.

Prens Charles'ın danışmanı, prense hocanın odasına girmesine kadar eşlik edip Millward ile tanıştır. Prens odaya girmesiyle ayağa kalkmayan Millward, ara sıra lafa girip “Prens Hazretleri” demesi gerektiği konusunda uyarıda bulunan danışmana rağmen farklı bir hitap biçimi sergiler. Bu diyalogun hem dublaj hem de altyazı çevirilerinde çevirmen Millward'un hitap uslubunu vurgulamak adına olsa gerek, bütün “you” adıklarını “sen” olarak çevirir. Hocanın kraliyete karşı olması gerçeğinin altını “siz” adılına “sen” olarak çevirerek çizme yoluna gider (Sezon 3 Bölüm 6):

Danışman	Prens Hazretleri Bay Edward Millward (tanıştırır)
Charles	Nasılınız?
Millward	Charles, sorun olmazsa bütün öğrencilerimle aynı koşullarda olmasını istiyorum. Ayrıca başımı eğmemin de beklendiğinin farkındayım. Ama umarım bu yeter (tokalaşmak üzere elini uzatır)
Charles	Bütün bunlar için size minnettarım. Umarım hislerinizi bir kenara bırakabilirsiniz... Beni tasvip etmiyorsunuz.
Millward	Sana karşı şahsen bir şeyim yok (Dublaj) / Seninle kişisel bir sorunum yok (Altyazı).
Charles	Ama ailemin ve benim görevimize karşınız.

Millward'un kraliyete karşı olduğunu vurgulamak için orijinal dilde ve görselde kullanılan göstergelerden yola çıkarak tercihte bulunulması da pek tabii ki mümkündür. Millward'un herkese, asil veya değil, mesafeli biri olduğundan yola çıkarak kimseye "sen" şeklinde hitap etmeyeceğini irdeleyebilmek vs irdeleyebilmek hiç de zor olmayacaktır.

Burada Millward'un amacı Prens Charles'a ayrıcalıklı davranmayacağını ve Prens dahi olsa önünde eğilmeyeceğini vurgulamaktır. Kraliyet ailesine karşı olması Prens Charles'a "sen" diye hitap etmesi anlamına gelmemektedir. Sadece "majesteleri" veya "efendim" hitaplarını kullanmayı değil diğer öğrencilerine olduğu gibi sadece adıyla yani "Charles" şeklinde hitap etmeyi tercih ettiği anlamına gelmektedir. Öte yandan, Edward Millward'un da hazır bulunduğu Prens Charles onuruna üniversite tarafından verilen yemekte masadakiler geleceğin kralına kadeh kaldırır ve üniversitenin rektörü prene "Sir" şeklinde hitap ederek kütüphaneyi ziyaret edip etmediğini sorar. Bu soruya Millward yanıt verir (Sezon 3 Bölüm 6):

Millward	Like all students, they're encouraged to conduct extra reading off their own bats.
----------	--

Bu defa, başkalarının yanında olduğunu dikkate alarak çevirmen Millward'un prene hitabında "siz" adından yana tercih yapar (Sezon 3 Bölüm 6):

Millward	Altyazı Çevirisi: Tüm öğrenciler gibi kendilerini, kendi çabalarıyla okuma yapmak için teşvik ediyoruz	Dublaj Çevirisi: Tüm öğrenciler gibi kendileri de boş zamanlarında fazladan okuma yapmak için cesaretlendiriliyorlar.
----------	---	--

Burada en dikkate değer durum ise Prens Charles'ın özellikle Millward'a hitabında altyazı çevirmenin de dublaj çevirmenin de sosyal ortam içerisinde gayet samimi oldukları durumlarda dahi "siz" şeklinde çevirmeyi tercih etmiş olmasıdır. Prens Charles "siz" derken (öğretmenin yaşına ve mesleğine hürmeten), öğretmenin prene "sen" diye hitap etmesi, öğretmenin karakteri, duruşu ve görevini dikkate alacak olursak doğallığı zorlayan unsurlardan biri haline gelmektedir.

3.2.2. Prince Charles ve Leydi Sarah (Leydi Diana'nın ablası)

Prens Charles'ın leydi Diana ile tanışmasına vesile olan ablası Leydi Sarah ile uzun yıllara dayanan bir arkadaşlığı vardır ve çeşitli vesilelerle bir araya gelmektedirler (Sezon 4 Bölüm 1):

Sarah	(Bows) Your Royal Highness... Can I leave you here, for a minute sir?
Charles	Yes.

Prens ile Leydi Sarah'ın yakın arkadaş oldukları inancıyla altyazı ve dublaj çevirilerinde çevirmen "siz" adını "Sen" olarak çevirmiştir. Oysaki önce "Prens Hazretleri" şeklinde hitap ettikten sonra "sen" şeklinde devam edilmesi sözcelemenin doğallığını zedelemektedir (Sezon 4 Bölüm 1):

Sarah	(eğilir) – Prens Hazretleri Seni bir dakikalığına yalnız bırakabilir miyim?
Charles	Tabii ki.

Yine başka bir örnekte, Prens Charles, Sarah'ya telefon açar ve hem düğününe katılamayacağı için özürlerini iletir hem de evleneceği için tebrik eder. Bu arada, Leydi Sarah'ya kızkardeşi Diana ile ilgili olarak sorular sorar (Sezon 4 Bölüm 1):

Charles	I won't be able to come to your wedding. Congratulations to you and Neil.
Sarah	Thank you, sir.
Charles	Your sister Diana, tell me about her.
Sarah	What would you like to know?
Charles	Everything.
Sarah	I'm not sure you would like to know everything.

Prens Charles ve Leydi Sarah arasında geçen diyalogla ilgili verilen ilk örnekte olduğu gibi altyazı ve dublaj çevirmeni yine "sen" kullanmayı uygun bulmuştur (Sezon 4 Bölüm 1):

Charles	Düğününüze katılamayacağım. Seni ve Neil'i kutluyorum.
Sarah	Teşekkürler.
Charles	Bana kızkardeşinden bahset.
Sarah	Ne bilmek istiyorsun?
Charles	Her şeyi.
Sarah	Her şeyi bilmek istediğini sanmam.

İki arkadaş arasında geçen diyalogda “sen” kullanımının doğal olduğu düşünülse de burada iletişime geçilen kişinin prens olduğu dikkate alındığında “Prens Hazretleri” diyerek söze başlayıp hemen aynı cümlede “sen” kullanmak dilbilimsel normlara uygun görünmemektedir. Belki de iletişimin başında siz ile başlayıp ortam ısındıktan sonra “sen” kullanmaya geçmek daha yerinde bir karar olacaktır.

3.3. Kraliyet Ailesi Bireylerinin Devlet Protokolünde Kullandıkları Hitaplar

3.3.1. Kraliçe Elizabeth ve Başpiskopos

Kraliçe Elizabeth'in taç giyme töreninde başpiskopos ile kraliçe arasında öncelikle törenin gerekliliği olan resmi bir diyalog gerçekleşir, sonrasında ise başpiskopos yine gelenekler gereği bir konuşma yapar (Sezon 1 Bölüm 5):

Archbishop	Is your majesty willing to take the oath?
Queen	I'm willing.
Archbishop	Will you maintain and preserve inviolably?
Queen	I will.
Archbishop	Be thy hands, anointed, with holy oil. Be thy breast, anointed, with holy oil, be thy head, anointed with holy oil so be thou anointed and blessed...God save the Queen.

Başpiskoposun tören sırasında kraliçe ile arasında geçen geleneksel diyalogu ve başpiskoposun yaptığı duayı altyazı ve dublaj çevirmenleri farklı tercihler gözeterek yaparlar (Sezon 1 Bölüm 5):

Konuşan:	Altyazı Çevirisi:	Dublaj Çevirisi:
Başpiskopos	Majesteleri yemin etmek istiyor mu?	Siz majesteleri yemin etmek istiyor musunuz?
Kraliçe	Evet.	İstiyorum.
Başpiskopos	Ellerin kutsal yağ ile kutsansın, göğsün kutsal yağ ile kutsansın, başın kutsal yağ ile kutsansın... Sen de kutsan ve takdis ol...Tanrı seni korusun	Elleriniz kutsal yağ ile kutsansın, göğsünüz, başınız kutsal yağ ile kutsansın...kutsandıkları gibi kutsanın ve takdis olun... Tanrı sizi korusun.

Son derece resmi bir ortamda yapılan, farklı ülkelerin devlet başkanlarının, büyükelçilerin, bütün kraliyet ailesi mensuplarının ve devlet erkânının hazır bulunduğu bir törende başpiskoposun kraliçeye hitap ederken kullandığı “siz” adının “sen” olarak çevrilmesi toplumsal, kültürel ve dilbilimsel normlara aykırı görünmektedir. Kraliçe eline doğmuş, onu kutsamış, büyümesine bizzat tanıklık etmiş de olsa o törende artık başpiskoposun, yaş, yakınlık gibi ölçütlerden bağımsız olarak erek dilde “siz” hitabını kullanması beklenmektedir.

3.3.2. Kraliçe Elizabeth ve Başbakan Winston Churchill

Babası Kral VI. George öldükten sonra devlet protokolündeki ilk resmi görüşmesini Başbakan Winston Churchill ile yapan kraliçe, başbakanı ayakta karşılar ve kendisine “Prime Minister” diyerek ve “you” adını kullanarak hitap eder. Başbakan Churchill ise kraliçeye “Your Majesty”, “Ma’am” ve “you” kullanarak hitap eder (Sezon 1 Bölüm 3):

Queen	Do sit down. Prime Minister. I've ordered tea. Or something stronger, perhaps.
Churchill	Oh, dear. Did no one explain? The sovereign never offers a Prime Minister refreshment nor chair. The precedent set by your great-great grandmother was to keep us atnding like Privy Councillors.

Churchill'in Kraliçe'ye “Majesteleri” ve “Efendim” diye hitap ettiği bu konuşma hem dublaj hem de altyazı sürümlerinde her iki tarafın birbirine karşılıklı “siz” şeklinde hitap etmeleri tercih edilmiştir (Sezon 1 Bölüm 3):

Kraliçe	Oturun lütfen. Başbakan. Çay istedim ama belki daha sert bir şey alırsınız.
Churchill	Olamaz kimse size anlatmadı mı? Bir Hükümdar bir başbakana asla içecek ikram etmez, sandalyeye de buyur etmez. Bizim özel danışman gibi ayakta durmamız büyük büyük anneniz tarafından başlatılan bir gelenektir.

Bu ilk görüşmenin üzerinden bir hayli zaman geçtikten sonra kraliçenin taç giyme törenini takiben devlet işlerinde yetersiz kalacağı zannedilerek görevinden azledilebilme kaygısıyla kraliçeden felç geçirdiğini saklayan Churchill, kraliçe tarafından biraz da azarlanmak üzere saraya davet edilir (Sezon 1 Bölüm 7):

Queen	Winston. I'm just a young woman starting out in public service. And I would never presume to give a man, so much my senior, and who has given this country so much, a lecture. However, you were at my coronation.
Churchill	I was.
Queen	...I took the solemn oath to govern the people of my realms according to respective laws and customs...you withold that information from me. A decision which feels like a betrayal not just of the covenant of trust between us...but of our own personal relationship.

Çevirmen bu konuşmanın dublaj sürümünde kraliçenin başbakana biraz sitem, biraz kırgınlık dolu hislerini içeren sözlerini “sen” hitabını kullanarak çevirmeyi tercih etmiştir. Altyazı sürümünde ise çevirmen resmi ilişkinin özüne sadık kalıp bu her ne kadar bir azarlama görüşmesi olsa da “siz” hitabında kararlılık göstermiştir (Sezon 1 Bölüm 7):

Konuşan:	Altyazı Çevirisi:	Dublaj Çevirisi:
Kraliçe	Winston. Ben sadece kamu hizmetine yeni başlamış olan genç bir kadımsın. Ve benden bu kadar büyük olan ve bu ülkeye büyük katkıları olan birine bir şeyler öğretebileceğimi düşünmem...Fakat taç giyme törenimde bulunmuştunuz.	Winston. Ben kamu hizmetine yeni başlayan genç bir kadımsın sadece. Kendimden çok daha yaşlı bir erkeğe ve bu ülkeye çok büyük hizmetler vermiş birine asla ders verecek biri olarak göremem kendimi. Ancak sen benim taç giyme törenimde bulundun.
Churchill	Evet	Bulundum.
Kraliçe	Topraklarımda yaşayan halkı kendi kanunlarına ve geleneklerine göre yönteceğime dair yemin ettim...Bu bilgiyi benden saklamış olmanız sadece aramızdaki güven vaadine değil şahsi ilişkimize yapılmış bir ihanet gibi hissettiriyor.	Ülkemin halkına onların hakettiği saygıyla ve onların gelenekleriyle hizmet edeceğime dair bir yemin ettim ... sen bu bilgiyi benden saklamayı tercih ettin. Bu karar aramızdaki güven ilişkisine ve şahsi ilişkimize ihanet gibi geliyor bana.

Bu noktada önemle altının çizilmesi gereken nokta, resmi ortamlarda ister taraflar birbirlerine kırgın, kızgın, sitemkâr olsunlar isterse birbirlerinden nefret etsinler olayın doğasındaki resmiyeti yansıtmamanın çok önemli olduğudur. Kraliçe sosyal ortamlarda paylaşımları da olsa sonuçta kaynak kültürde seçimle iş başına gelmiş bir başbakana doğal olarak “siz” adını kullanarak hitap edecektir. Bu tür resmi dil zaten diplomasinin olmazsa olmazıdır.

4. DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada “The Crown” dizisinde kraliyet ailesi bireylerinin resmi ve gayri resmi ortamlarda birbirlerine nasıl hitap ettikleri, sosyal ortamlarda asil olanlara ve/ya olmayanlara nasıl hitap ettikleri ve devlet protokolünde üst düzey yöneticilerle kurdukları iletişimde kullandıkları hitap biçimleri ve adları incelenmiştir. Yukarıda belirtilen örnekleme doğrultusunda ele alınan karakterlerin birbirlerine nasıl hitap ettiklerine odaklanılmıştır. İnceleme sırasında kaynak dil, dublaj çevirisi ve altyazı çevirisi mercek altına alınmıştır. Bu çalışmada sonuca varmayı yeterli kılabilecek nitelikte ve nicelikte örnekleme yapılmıştır. Elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

1. Dizide, kraliyet aile bireyleri birbirlerine ikinci şahıs adlı olan “you” adını kullanarak, ilk adlarıyla (Elizabeth), ilk adlarını kısaltarak (Lilibeth), sevgi sözcükleri ile (dear, love, my precious) (canım, sevgili, aşkım) veya akrabalık hitaplarını kullanarak (papa, mom) (babacım, annecim) biçimlerinde veya hiçbir hitap kelimesi kullanmadan hitap etmektedirler. Burada altının çizilmesi gereken nokta, kraliyet ailesi içinde bireylerinin (anne, baba, amca, büyükanne, kardeşler, kocaları, karıları) zaman zaman karşılıklı zaman zaman karşılıksız hitap biçimleri ve adları kullanmalarındadır. Karşılıklılık ve ya karşılıksızlık duruma, yaşa, konuma göre değişkenlik göstermektedir.

2. Kardeşlerin birbirlerine hitaplarında yaş faktörü dikkate alınmamaktadır. Örneğin, büyük kardeş Elizabeth ve küçük kardeş Margaret birbirlerine genellikle isimlerini kısaltarak hitap etmektedirler. Bu hitap Elizabeth’in taç giyip kraliçe olmasından sonra da değişmemiştir. Birbirlerine hitap ederken ‘sister’ yani ‘kardeşim’ gibi hitaplar kullanmamışlar ama birbirlerinin gıyabında konuşurken “o benim kızkardeşim” şeklinde söylemleri olmuştur. Kısacası, hem dublaj hem de altyazı sürümlerinde kızkardeşler her bağlamda karşılıklı (T) adını kullanarak hitap etmektedirler. İlk adların kısaltılarak kullanımı, sevgi sözcükleri karşılıklı (T) adlı kullanımı ile birlikte erek dile çevrilmiştir Başka bir örnekleme yapmak gerekirse, Kraliçe Elizabeth kızkardeşi Margaret’e kızdığı zamanlarda ona haddini bildirmek için ayağına çağırıldığında bu durum kullandığı dilden ziyade farklı göstergeler yoluyla seyirciye ulaştırılmaya çalışılmıştır. Örneğin, normalde kızkardeşi ile günlük yaşantısının geçtiği salonlarda görüşme yapan kraliçe, azarlama veya “ayar verme” eğilimli konuşmaları genellikle çalışma ofisinde yapmıştır. Burada amaç aradaki mesafeyi korumak ve had bildirmektir. Çevirmenin de dublaj ve altyazı çevirisi yaparken bu amaç doğrultusunda hareket etmesi, ortamın gerginliğini göstergeleri dikkate alarak vermesi ve (T) veya (V) adını buna dayalı olarak kullanması beklenir.

3. Aile içinde eşlerin birbirleriyle konuşurken yine ünvanlardan ve konulardan bağımsız olarak samimi hitaplar kullandıkları gözlemlenmiştir. Aslında, yalnız kaldıkları ortamlarda kullandıkları hitaplar ile üçüncü şahısların olduğu ortamlarda kullandıkları hitaplar arasında fark olduğu belirlenmiştir. Altyazı ve dublaj çevirmenleri bu farkı genellikle (T) kullanımından (V) kullanımına geçerek vermeye çalışmışlardır. Ne yazık ki bu bağlamda çoğu zaman da dublaj ve altyazı sürümlerinde farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Kaynak göstergelerden yola çıkarak verilen ayrımlara erek sözceleme oluştururken aynı

hassasiyetin gösterilmediği belirlenmiştir. Karı-koca oldukları düşünülerek diyalogun geçtiği ortam ve bağlam göz ardı edilmiş ve (V) kullanımı yoluna gidilmiştir. Üstelik bu tercihlerin altyazı ve dublaj sürümlerinde farklılık gösterdiği, istikrarsız bir şekilde birinde (T) kullanılırken diğerinde (V) kullanıldığı belirlenmiştir.

4. Dizide kraliyet ailesi bireylerinin sosyal ortamlarda kurdukları iletişimde asalet derecesinin ve samimiyetin ön plana çıktığı belirlenmiştir. Dikkate değer olan, kraliyet ailesi bireyleri göstergelerden yola çıkarak belirlendiği üzere iletişimde buldukları herkese saygıyla yaklaşmaktadırlar. Bazı özel durumlar haricinde asil olmayanlara dahi “siz” şeklinde hitap ettiklerini belirten hitaplar kullanılmaktadırlar. Bu noktada çevirmenin kraliyet ailesi bireylerini asil olmayanlarla yaptığı her konuşmayı standart olarak “sen” kullanarak çevirmektense bazı göstergeleri ve dilbilimsel normları dikkate alması yerinde bir karar olacaktır. Bazen “siz” ve “sen” kullanımı karşılıklı bazen karşılıksız olacaktır.

5. Kraliyet ailesi bireylerinin protokol ortamlarında üst düzey yöneticilerle diyalog kurarken kullandıkları hitap biçimleri aksine bir durum olmaması koşuluyla karşılıklı aynı ardılın kullanılmasını gerektirecektir. Gelenekler dikkate alınarak oluşturulan kaynak sözcülemde başbakanlar ve kraliçe arasındaki iletişim ya da kraliçe ve ruhban liderler arasındaki iletişimde “you” kullanımı asalet gözönünde bulundurulacak karşılıklı olmayacak şekilde çevrilmiştir. Kraliçenin kaynak kültür ve toplumsa daha üst bir mevkide bulunduğunu dikkate alan dublaj ve altyazı çevirmenleri genellikle karşılıklı olmayacak şekilde “Siz” ve “Sen” kullanmışlardır.

Verilen örneklemenin ışığı altında aşağıdaki değerlendirmeye ulaşılmıştır:

1. Dublaj ve altyazı çevirmenin ikinci tekil şahıs adını (T) veya (V) biçiminde seçimini ve diğer hitap biçimlerini (ilk ad, takma ad, kısaltılmış ad, akrabalık kelimesi ve birden fazla hitap kelimesinin birlikte kullanımı gibi) nasıl çevirdiğinin altında birçok unsur yatmaktadır. Toplumdilbilimsel normlar, karakterlerin birbirleriyle ilişkileri, İngilizcede kullanılan hitap biçimleri çevirmenin seçimini etkileyen unsurlar arasında sayılabilir. Bütün bu veri bütüncesini aşağıda verildiği şekilde ayırtılmak yerinde olacaktır: İlk adın hitap biçimi olarak kullanılması kraliye bireyleri arasında akrabalık ilişkisi ve/ya yakınlık derecesinin altını çizmektedir. Kraliyet ailesi bireylerine, “Efendim, Prens / Prenses Hazretleri, Majesteleri” gibi hitaplar kullanılması gelenek göstergesi olarak kabul edilmektedir. Soyadın başına “Bay/Bayan” eklemek kibarlık ve mesafe göstergesidir. Sevgi belirten sözcükler hitap biçimlerine eklenebilir aynen “Sevgili Elizabeth” örneğinde olduğu gibi. İlk adın hitap şekli olarak kullanılması sonrasında çeviride (T) adlı tercih edilmiştir. Asaletten bağımsız olarak yaşı büyük olanlara (V) biçimi ile hitap edilmekte, yaşı genç olanlara ise (T) biçimi kullanılarak hitap edilmektedir. Birbirine yakın karakterler arasında, yaş ve eşitlik adlarının seçiminde büyük rol oynamaktadır. Bu durumda karşılıklı (T) biçimi tercih edilmektedir.

2. Öte yandan toplumdilbilimsel değişkenlerin hitap biçimini seçmekte yetersiz kalabildiği de tespit edilmiştir. Bunu etkileyen başkaca unsurlar da vardır. Aslında hitap biçimi ve hitap adlarının kullanımı veya hangisinin tercih edildiği oldukça karmaşık bir durum olabilir. Burada çevirmenin konumu oldukça sıkıntılıdır çünkü yabancı bir bağlam ve ortamda geçen bir görsel işitsel üründe İngilizce konuşan karakterlere erek dilde çözüm bulması beklenmektedir. Hâlbuki seçeceği hitap biçimleri Türkçe olacağından ve çevirmen(ler) Türk kültüründe yaşayanlar olacağından bu süreçte kısmen de olsa kendi yerli kültürlerini, geleneklerini ve normlarını yansıtacaktır. Karakterler arasındaki ilişki çevirmenin doğru zamirleri seçmesine yardımcı olacaktır.

3. Kimliğin yansıtılmasında veya oluşmasında “Güç ve Eşitlik” kavramlarının ne derece önemli olduğunun çalışmanın giriş bölümünde üzerinde durulmuştur. Konuşmacılar ya da hitapta bulunanlar arasındaki diyalog, konuşma, söylev, söylem, aslen aralarındaki sosyal ilişkiye has güç ve eşitlik dengesinin dışı vurumu yoluyla şekillenmektedir. Bu çalışmanın veri bütüncesinde bazı dilbilimsel, kültürel ve toplumsal değişkenlerle ve tabii ki hitap biçimleri ve hitap adları yoluyla irdelendiği üzere bütün bu etkenler neticesinde hitapta seçilen sözcüleme karşılıklı (aynı) olabilir veya olmayabilir (değişebilir). İlişkilerde “Güç ve Eşitlik” kavramlarının temelini oluşturan unsurlar, çalışmada üzerinde durulduğu üzere, karakterlerin kişiliğini de etkileyen unsurlardır. Bu yansımaların karşılıklı olması veya olmaması konuşmacının kullandığı dil ile kendini göstermektedir. Karşılıklılık, konuşmacıların aynı düzlemde olduğu, güç dengesinin eşit olduğu, karşısızlık (karşılıklı olmama) ise durdukları zeminin eşit olmadığı anlamına gelmektedir. Karşılıklılık veya karşılıksızlık “Güç ve Eşitlik” ilişkisinin belirleyicileri olmaktadır. Bütün bunlar dikkate alındığında veri bütüncesi görsel-işitsel bir ürün ve onun altyazı ve dublaj sürümleri olduğundan diğer çeviribilim çalışmaları ışığı altında toplumdilbilimsel kavramların tam tanımlarıyla ve konuşma dilindeki uygulamalarıyla tanımlanması ve sınıflandırılması gerekecektir. Her ne

kadar dublaj ve altyazı çevirmeni kültürel ve toplumsal normları yansıtmaya çalışsa da çevirisi yapılan görsel-işitsel ürün kaynak dilde tamamen farklı bir toplumun ve kültürün dilini yansıtmaktadır. O yüzden de doğallığın ve gerçekliğin yakalanması ve tasarlanmış sözcelemenin iyi biçimlendirilmesi gerekir.

4. Kültürel ve toplumsal çıkarımların örneklendirilmesi ve gerekçelendirilmesi gerekliliğinin bir diğer nedeni ise altyazı ve dublaj çevirilerinde yatar. Sözcelemeyi tasarlayan çevirmenin yeniden yaratım sürecinde dilbilimsel, toplumsal ve kültürel normları veya belirleyicileri çok boyutlu olarak dikkate alması gerekir. Bu çalışmada da ortaya çıktığı üzere sözcelemenin kültürel ve toplumsal bir yansıma olduğu ama kültürel ve toplumsal bir gerçeklik olmadığı unutulmamalıdır. Çevirmen yeniden oluşturma sürecinde sözcelemeyi tasarlarken dilbilimsel unsurları, sosyal normları, kültürel gerçekleri dikkate alması gerektiğini göz ardı etmemelidir. Kaynak ürün belirli toplumdilbilimsel ve kültürel duyarlılıkla yaratılmışken aynı duyarlılığın erek üründe de yakalanması beklenir. Çevirmenin bu noktada kısıtlarının olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Çevirisi yapılan ürün adı üstünde orijinal olmayan çevirisi yapılmış bir üründür ama öte yandan erek alıcı için esas üründür, temel üründür. Çeviribilim araştırmacıları tarafından çeviri sürecinden geçen ürünler hibrit ürünler olarak adlandırılır (Schäffner ve Adab,2000:169). Buradaki esas sorun, gerek toplumsal ve kültürel gerekse dilbilimsel normların her iki dil ve toplum dikkate alınarak biçimlendirilmesinin gerekliliğidir. Dolayısıyla, çevirmen seçimlerinin, kaynak kültürdeki normlar çerçevesinde ortaya çıkan diyalogları ve hitapları erek kültürel normlarla harmanlayarak hem kaynak hem de erek toplumda işlevsel hibrit bir ürün ortaya koyacak şekilde oluşturmaları, yeniden yapılandırmasıdır.

5. SONUÇ

Görsel-işitsel ürünlerin dublaj ve altyazı çevirileri üzerine toplumdilbilimsel çalışmalar yapıp ne tür yöntemler uygulandığına dair sonuçlar çıkarmak gerek görsel-işitsel çevirmenler gerekse GİÇ sınıfları açısından oldukça faydalı olmaktadır. Bu tür çalışmalar, bugünün görsel-işitsel çevirmenlerine ve de GİÇ sınıflarına hem uygulanması gereken modeller ve dikkate alınması gereken normlar konusunda bilgi sunmakta hem de farklı bakış açıları geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Görsel-İşitsel çeviri ile toplumsal, kültürel ve toplumdilbilimsel normlar arasındaki etkileşim çeviribilim çalışmalarında oldukça önem taşımaktadır çünkü her biri diğerinin normları ve belirleyicileri ile beslenmektedir.

Bu çalışmada incelenen veri bütüncesi, kaynak dilde yaratılan senaryo, zaman dilimi, dil ve karakterler dikkate alınarak yapılandırılmıştır. Görsel işitsel ürünün dublaj ve altyazı çevirisinde sözceleme, kaçınılmaz olarak, ürünün temeli olarak çevirmenin tasarrufunda planlanarak yeniden yaratılmıştır. Çalışma boyunca bahsi geçen değişkenlerin, farklı bakış açılarının ve görüşlerin yeniden yaratım sürecinde çevirmen seçiminde etkisinin olduğu saptanmıştır. Ayrıca, çevirmen seçimlerinin hedef dil ve toplumundan da etkilendiğinin altının çizilmesi gerekir. Görsel-işitsel ürünün dublaj ve altyazı sürümleri için çevirmen seçimlerinin füzyonu olarak oluşan hibrit bir ürün tanımı yapılabilir (Dinçkan, 2019). Çevirmen bu hibrit sistemde (T) ve (V) hitap adlarından hangisini kullanacağı konusunda seçimde bulunmuştur. Bu seçimleri sırasında çevirmen bazen kaynak kültürün normlarını takip etmiş bazen ise erek kültürün dümen suyunda hareket etmiştir. Öte yandan seçimlerinde erek kültürel ve toplumdilbilimsel sistemin kısıtları da oldukça etkili olmuştur.

Bu çalışmayla, hitap biçimlerinin ve adlarının, toplumsal ve kültürel normları düzenlemede ne derece önemli olduğu vurgulanmıştır. Görsel-işitsel çeviride dublaj ve altyazı çevirisi yapan çevirmenler, İngilizceden Türkçeye ikinci şahıs “you” adlımı çevirirken erek dildeki sen (T) ve siz (V) adlarından birini seçmeleri gerektiğini dolayısıyla kültürel, toplumsal ve dilbilimsel normlara dayalı seçimler yapmaları gerektiğini unutmamalıdır. Kaynak dildeki kurgusal sözcelemede kültürel, toplumsal ve dilbilimsel gerçeklere dayalı bir takım belirleyiciler yoluyla sağlanan doğallığın, inandırıcılığın ve gerçekliğin erek dilde de yakalanabilmesi çevirmen seçimlerine dayalıdır. Çevirmenlerin geliştirmeleri gereken yöntemin ve gözetmeleri gereken konunun dizinin erek kültürde anlaşılabilirliğini ve erişilebilirliğini sağlamak olduğu sonucuna varılmıştır. Buna giden yolda önerilecek çözüm ise, çevirmenin kaynak dildeki kültürel, toplumsal ve dilbilimsel normları erek kültürdekilerle çok iyi harmanlayıp doğal bir sözcelemeye ulaşmayı başarması ve bunu yaparken sistematik bir yol izleyip kendi içinde tutarlı hitap adları ve hitap biçimleri kullanıp sürdürebilmesidir. Ancak bu yolla diziler hedeflenen izleyici kitlesi için erişilebilir olurken hedef kitle de diziler için ulaşılabilir olacaktır.

KAYNAKÇA

- Assis Rosa, A. (2000). The negotiation of literary dialogue in translation: Forms of address in Robinson Crusoe Translated into Portuguese. *Target*, 12(1), 31-62.
- Bayraktaroğlu A. & Sifianou M. (2001). *Linguistic politeness across boundaries: The case of Greek and Turkish*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Brown, R., Gilman, A. (1960). *The pronouns of power and solidarity*. In T. A. Sebeok (Ed.). *Style in Language*. Cambridge: M.I.T. Press.
- Chaume, F. (2004). Film Studies and Translation Studies: Two Disciplines at Stake in Audiovisual Translation. *Traduction audiovisuelle*, 49(1), 12-24.
- Dinçkan, Y. (2019). A Linguistic Analysis of the Literary Translation of Address Forms from English into Turkish. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi* 27, 89-110
- Eğit, Y. (1992). *Günümüz Türkçesinde hitap biçimleri*. In A. Konrat (Ed.). *Proceedings of the 6th International Conference on Turkish Linguistics* (pp. 27-38). Eskişehir: Anadolu University.
- Ervin-Tripp, S. (1979). *Sociolinguistics rules of address*. In J. Pride and J. Holmes (Eds.). *Sociolinguistics: Selected reading* (pp. 225-240). England: Penguin Books.
- Fasold, R. (1990). *The sociolinguistics of language*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Friedrich, P. (1971). *Structural implications of Russian pronominal usage*. In W. Bright (Ed.). *Sociolinguistics: Proceedings of the UCLA Sociolinguistics Conference* (pp. 270-300). The Hague Paris: Mouton and Co.
- Gregory, M., & Carroll, S. (1978). *Language Varieties and their Social Contexts*. London, Routledge.
- König, G. (1990). *Türkçe'de sen/siz adlarının ikinci tekil şahıs için kullanımına toplumbilimsel bir yaklaşım*. In A. S. Özsoy and H. Sebüktekin (Eds.). IV. Dilbilim Sempozyumu Bildirileri (pp. 175-184). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Okyayuz, Ş. (2016). *Altyazı Çevirisi*. Siyasal Kitabevi.
- Özcan, F. H. (2016). Choice of address terms in conversational settings. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 982-1002.
- Schäffner, C. & Adab B. (2001). The idea of the hybrid text in translation: Contact as conflict. *Across Languages and Cultures*, 2, 167-180.
- The Crown (2016). *Yönetmen: Peter Morgan&Stephen Daldry. Yapım Şirketi: Left Bank Pictures & Sony Pictures Television*. <https://www.netflix.com/TheCrown>
- Upton, C. & Widdowson, J.D.A. (2006). *An Atlas of English dialects: Region and dialect*. Oxon: Routledge.
- Wardhaugh, R. (1990). *An introduction to sociolinguistics*. Oxford: Basil Blackwell Ltd.
- Warren, J. (2006). Address Pronouns in French: Variation within and Outside the Workplace. *Australian Review of Applied Linguistics*, 29(2), 16.1-16.17.